

Aurelija Griškevičienė

Norvegų kalbos gramatika

TYTO ALBA

MOKOMOSIOS KNYGOS
SCANDINAVISTICA VILNENSIS
4

Aurelija Griškevičienė

Norvegų kalbos gramatika

Mokomoji knyga

Vilnius · 2012

TURINYS

Pratarmė	9
Norvegų kalbos atmainos	11

1. VEIKSMAŽODIS	13
1.1. Veiksmažodžio formos	13
1.1.1. Bendratis	13
1.1.2. Stiprieji veiksmažodžiai	14
1.1.3. Silpnieji veiksmažodžiai	14
1.1.4. Dvejetainės formos turintys veiksmažodžiai	16
1.2. Veikiamoji rūšis. Veiksmažodžio laikai	17
1.2.1. Bendros pastabos	17
1.2.2. Paprastas esamasis laikas	19
1.2.3. Perfektas	20
1.2.4. Būsimojo veiksmo raiška	21
1.2.5. Būsimasis atliktinis laikas	23
1.2.6. Preteritas, arba paprastas būtasis laikas	24
1.2.7. Pliuskvamperfektas, arba būtasis atliktinis laikas	25
1.2.8. Praeities būsimasis laikas	26
1.2.9. Praeities būsimasis atliktinis laikas	27
1.2.10. Laikų derinimas	28
1.3. Neveikiamoji rūšis	30
1.3.1. Bendros pastabos	30
1.3.2. Neveikiamoji rūšis su pagalbinio veiksmažodžiu <i>bli</i>	30
1.3.3. Neveikiamoji rūšis su galūne <i>-s</i>	32
1.3.4. Neveikiamoji rūšis su pagalbinio veiksmažodžiu <i>være</i>	33
1.4. Liepiamoji nuosaka	34
1.5. Tariamoji nuosaka	35
1.6. Modaliniai veiksmažodžiai	36

1.6.1.	Kunne.....	36
1.6.2.	Mätte.....	37
1.6.3.	Skulle.....	38
1.6.4.	Ville.....	39
1.6.5.	Burde.....	40
1.7.	Sudurtiniai ir fraziniai veiksmažodžiai	40
1.8.	Sangražiniai veiksmažodžiai	44
1.9.	Veiksmažodžiai su galūne -s.....	45
2.	ARTIKELIS.....	47
3.	DAIKTAVARDIS	49
3.1.	Giminė ir artikkelis.....	49
3.2.	Daiktavardžių kaitymas	52
3.3.	Vienaskaitiniai daiktavardžiai.....	59
3.4.	Daugiskaitiniai daiktavardžiai.....	59
3.5.	Žymimosios ir nežymimosios formos vartoseną	59
3.5.1.	Daiktavardžių nežymimoji forma.....	60
3.5.2.	Daiktavardžių žymimoji forma.....	63
3.6.	Genityvas.....	65
3.6.1.	Alternatyvūs genityvo raiškos būdai	66
3.7.	Daiktavardžių daryba. Sudurtiniai daiktavardžiai	68
4.	BŪDVARDIS	71
4.1.	Būdvardžių derinimas su daiktavardžiais. Nežymimoji forma.....	71
4.2.	Būdvardžio žymimoji forma	75
4.3.	Viengubas ir dvigubas žymėtumas	77
4.4.	Būdvardžiu išreikšta tarinio vardinė dalis	78
4.5.	Daiktavardiškas būdvardžių vartojimas	80
4.6.	Būdvardžių laipsniavimas.....	81
5.	DALYVIS	85
5.1.	Esamojo laiko dalyvis	85
5.2.	Būtojo laiko dalyvis	86

6. ĮVARDIS	87
6.1. Asmeniniai įvardžiai.....	87
6.2. Parodomieji įvardžiai.....	89
6.3. Savybiniai įvardžiai	91
6.4. Sangrąžinis įvardis <i>seg</i>	94
6.5. Klausiamieji įvardžiai	94
6.6. Nežymimieji įvardžiai.....	96
6.7. Santykinis įvardis <i>som</i>	97
6.8. Savitarpio įvardis <i>hverandre</i>	98
7. SKAITVARDIS.....	99
7.1. Kiekiniai skaitvardžiai.....	99
7.2. Kelintiniai skaitvardžiai.....	101
7.3. Trupmeniniai skaitvardžiai	103
7.4. Skaitvardžiai datose	103
8. PRIEVEIKSMIS.....	105
8.1. Vietosrieveiksmiai.....	105
8.2. Laikorieveiksmiai	106
8.3. Būdorieveiksmiai	106
8.4. Laipsniorieveiksmiai	107
8.5. Modaliniairieveiksmiai.....	107
8.6. Prieveiksmių laipsniavimas	108
9. PRIELINKSNIS	109
9.1. Bendros pastabos.....	109
9.2. Vietos prielinksniai.....	111
9.3. Laiko prielinksniai.....	113
9.4. Keletas lietuviams sunkesnių prielinksnių.....	117
10. JUNGtukas	121
10.1. Sujungiamieji jungtukai.....	121
10.2. Prijungiamieji jungtukai.....	122
11. SAKINYS	125
11.1. Bendros pastabos.....	125

11.2. Žodžių tvarka	126
11.2.1. Pagrindinio sakinio žodžių tvarka.....	126
11.2.2. Šalutinio sakinio žodžių tvarka	130
11.3. Klausimai	132
11.4. Netiesioginė kalba	133
11.5. Neigiamieji sakiniai.....	134
11.6. Sakiniai su formaliuoju veiksniu <i>det</i>	134
11.6.1. Beasmeniai sakiniai.....	134
11.6.2. Pristatomoji konstrukcija	135
11.6.3. Konstrukcija su bendratimi arba šalutiniu sakiniu.....	136
11.6.4. Lūžis	137
11.7. Pagrindinės skyrybos taisyklės.....	139

12. KELETAS LIETUVIAMS SUNKESNIŲ ATVEJŲ..... 141

12.1. Kiekio ir apibrėžtumo raiška	141
12.1.1. Mange, mye, mang ei, mang en, mangt (et).....	141
12.1.2. Lite, litt, få, noen få	143
12.1.3. Noen, noe	143
12.1.4. Ingen, intet, ingenting.....	145
12.1.5. All, alt, alle.....	147
12.1.6. Hel, helt, hele.....	148
12.1.7. Halv, halvt, halve	149
12.1.8. Hver, hvert, enhver, ethvert.....	149
12.1.9. Begge.....	150
12.2. Žodeliai <i>da, jo, nok, vel, visst</i>	151
12.2.1. Da	151
12.2.2. Jo	152
12.2.3. Nok.....	153
12.2.4. Vel.....	153
12.2.5. Visst.....	154

Dažniausių norvegų kalbos netaisyklingųjų veiksmažodžių formų sąrašas	155
---	-----

Naudoti šaltiniai	159
Rodyklė.....	161

1. VEIKSMAŽODIS

Norvegų kalbos veiksmažodis (norv. *verb*) turi laikus ir nuosakas, gali būti veikiamosios ir neveikiamosios rūšies.

Norvegų kalbos veiksmažodis nekaitomas asmenimis ir skaičiais, taigi norvegiškame sakinyje tariniu einančio veiksmažodžio forma nepriklauso nuo veiksmiu einančio žodžio formos, pvz.: *jeg **snakker** norsk ~ aš kalbu norvegiškai, hun **snakker** norsk ~ ji kalba norvegiškai, dere **snakker** norsk ~ jūs kalbate norvegiškai.*

1.1. Veiksmažodžio formos

Norvegų kalbos veiksmažodis turi daug įvairių formų. Pagrindinės norvegų kalbos veiksmažodžio formos yra bendratis, preteritas, arba paprastasis būtasis laikas, ir būtojo laiko dalyvis. Iš jų daromos visos kitos išvestinės (sudėtinės laikų ir nuosakų) veiksmažodžio formos. (Plačiau apie antrąją pagrindinę veiksmažodžio formą preteritą žr. sk. 1.2.6, apie trečiąją, būtojo laiko dalyvį, žr. sk. 5.2).

Pagal preterito formą norvegų kalbos veiksmažodžiai skirstomi į stipriuosius ir silpnuosius (plačiau apie stipriuosius veiksmažodžius žr. sk. 1.1.2, apie silpnuosius veiksmažodžius žr. sk. 1.1.3).

1.1.1. Bendratis

Bendratis (norv. *infinitiv*) yra nekaitoma veiksmažodžio forma. Ji kaip antraštinis žodis (lema) pateikiama žodynuose. Daugumos norvegų kalbos veiksmažodžių bendratis, kurią sudaro daugiau nei vienas skiemuo, baigiasi nekirčiuota galūne *-e* (pvz.: *leke ~ žaisti, drik-*

Bendratis	Preteritas	Būtojo laiko dalyvis
<i>kaste ~ mesti</i>	<i>kastet / kasta</i>	<i>kastet / kasta</i>
<i>vaske ~ plauti</i>	<i>vasket / vaska</i>	<i>vasket / vaska</i>
<i>vente ~ laukti</i>	<i>ventet / venta</i>	<i>ventet / venta</i>

2 grupė

Antrajai grupei priklausančių veiksmažodžių preteritas daromas su *-te*, o būtojo laiko dalyvis su *-t*. Daugelio šiai grupei priklausančių veiksmažodžių šaknyje yra vienas priebalsis arba du vienodi priebalsiai. Šiai grupei taip pat priklauso visi veiksmažodžiai skoliniai, kurių bendratis baigiasi *-ere*. Kai kurie šios grupės veiksmažodžiai netaisyklingi – skiriasi jų pagrindinių formų šaknies balsis. (Netaisyklingų veiksmažodžių formų sąrašas pateikiamas knygos gale.) Pvz.:

Bendratis	Preteritas	Būtojo laiko dalyvis
<i>lese ~ skaityti</i>	<i>leste</i>	<i>lest</i>
<i>spille ~ žaisti; groti</i>	<i>spilte</i>	<i>spilt</i>
<i>studere ~ studijuoti</i>	<i>studerte</i>	<i>studert</i>
<i>selge ~ parduoti</i>	<i>solgte</i>	<i>solgt</i>

3 grupė

Trečioji veiksmažodžių grupė negausi, jai priklausančių veiksmažodžių preterito forma daroma su galūne *-de*, o būtojo laiko dalyvis su galūne *-d*. Šios grupės veiksmažodžių šaknis baigiasi po balsio einančiais *-d*, *-(g)*, *-v* arba dvibalsiais *-ei*, *-ø*, pvz.:

Bendratis	Preteritas	Būtojo laiko dalyvis
<i>skade ~ kenkti; žėisti</i>	<i>skadde</i>	<i>skadd</i>
<i>duge ~ tikti</i>	<i>dugde</i>	<i>dugd</i>
<i>leve ~ gyventi</i>	<i>levde</i>	<i>levd</i>
<i>leie ~ nuomotis(s)</i>	<i>leide</i>	<i>leid</i>
<i>tøye ~ tempti</i>	<i>tøyde</i>	<i>tøyd</i>

Tie norvegų kalbos veiksmazodžiai, kurie turi ir taisyklingas, ir netaisyklingas pagrindines formas, sakinyje gali būti vartojami skirtingai. Taisyklingas kaitymas būdingas tranzityviniams veiksmazodžiams, t.y. tiems veiksmazodžiams, kurie vartojami su tiesioginiu papildiniu, o netaisyklingas kaitymas būdingas intranzityviniams veiksmazodžiams, t.y. tiems veiksmazodžiams, kurie su tiesioginiu papildiniu nevartojami, pvz.: *han **brente** brevet ~ jis sudegino laišką; låven **brant** ned ~ daržinė sudegė; jeg **hengte** bildet på veggen i går ~ vakar pakabinau paveikslą ant sienos; dette bildet **hang** i stua tidligere ~ šis paveikslas anksčiau kabėjo svetainėje.*

Bendratis	Preteritas	Būtojo laiko dalyvis
<i>brenne ~ deginti</i> <i>brenne ~ degti</i>	<i>brente</i> <i>brant</i>	<i>brent</i> <i>brent</i>
<i>henge ~ kabinti</i> <i>henge ~ kabėti</i>	<i>hengte</i> <i>hang</i>	<i>hengt</i> <i>hengt</i>
<i>knekke ~ laužti, laužyti</i> <i>knekke ~ lūžti, traškėti</i>	<i>knekte</i> <i>knakk</i>	<i>knekt</i> <i>knekt</i>
<i>skvette ~ taškyti</i> <i>skvette ~ tikšti</i>	<i>skvettet</i> <i>skvatt</i>	<i>skvettet</i> <i>skvetet</i>
<i>slenge ~ mesti, sviesti</i> <i>slenge ~ siūbuoti</i>	<i>slengte</i> <i>slang</i>	<i>slengt</i> <i>slengt</i>
<i>smelle ~ trenkti</i> <i>smelle ~ trinksėti, poškėti</i>	<i>smelte</i> <i>smalt</i>	<i>smelt</i> <i>smelt</i>

1.2. Veikiamoji rūšis. Veiksmazodžio laikai

1.2.1. Bendros pastabos

Pagal tai, ar veiksmas nusakomas iš dabarties, ar iš praeities pozicijos, skiriamos dvi norvegų kalbos laikų sistemos – dabarties laikų ir praeities laikų. Norvegų kalbos šalutinio sakinio veiksmazodžio laikas paprastai priklauso tai pačiai sistemai, kuriai priklauso pagrindinio sakinio veiksmazodžio laikas (apie laikų derinimą žr. sk. 1.2.10).

Ši *Norvegų kalbos gramatika* yra praktinė gramatika, skirta besimokantiems norvegų kalbos. Joje išsamiai aprašomos norvegų kalbos dalys ir sakinio struktūra, paaiškinama nemažai kalbos reiškinių, kurie nebūdingi lietuvių kalbai. Lietuviams sunkesni norvegų kalbos vartojimo atvejai aptariami atskiruose skyriuose. Knygoje gausu kalbos vartosenos pavyzdžių, gramatinių konstrukcijų iliustracijų. Kad skaitytojui būtų lengviau suprasti, visi pavyzdžiai išversti į lietuvių kalbą.

ISSN 2029-2112

ISBN 978-9986-16-883-6

TYTO ALBA

9 789986 168836

www.tytoalba.lt